

eenstemming van den vorm van een voorwerp met de in het begrip geëischte aard doelmatigheid heet, noemt Kant dit het principe van de *formeele doelmatigheid* der wereld. Dit is dus in den grond der zaak niet anders dan een hypothese over haar begrijpelijkheid, haar toegankelijkheid voor het verstandelijk denken.

In aansluiting aan dit principe nu moet gewag worden gemaakt van wat het doelmatigheidsfeit is genoemd. Ieder zal namelijk toestemmen dat men in de nadere beschouwing dezer wereld ook werkelijk onmiddellijk stuit op vaste structuurverhoudingen; de wereld buiten ons doet zich ook realiter aan ons voor als een systeem, een stelsel, waarin alle gebeuren der dingen afzonderlijk en in hun onderling verband verloopt met een regelmaat, die in wetmatigheid schijnt te rusten. Sine systemate chaos, maar de wereld doet zich juist niet als chaos voor en overal in de natuur, in haar eenheid en veelheid, in haar geheel en in haar onderdeelen openbaart zich orde en regel, systeem en standvastigheid.

Datgene wat ons bekend is geworden omtrent den bouw en inrichting van de anorganische en van de organische wereld, vertoont zoo kennelijk een stelselmaticheid, dat het een *bouwplan* doet vermoeden; dat wil dus zeggen: de wereld doet zich ons planmatig voor. Deze planmatigheid laat in de anorganische sfeer duidelijk regels en wetten onderkennen, maar ook in de organische wereld is ze onmiskenbaar. Terecht houdt daarom von Uexküll aan de biologie telkens de taak voor van het navorschen van het bouwplan, er verder met grooten nadruk aan herinnerend, dat men van de wetten, die het leven scheppen en vernietigen, alleen kan zeggen dat een alomvattende planmatigheid hen ten grondslag ligt ¹⁾.

Deze planmatigheid, die zich ook bij minder diepgaande beschouwing overal in den kosmos in regelmaat en orde, wetmatigheid en doelmatigheid laat vinden, ja die, ubiquitair als ze is, zich overal aan ons opdringt met de kracht van het onmiddellijk evidente, is een feitelijk gegeven der ervaring, een empirisch feit, dat, naar Beyssens karakteristiek kan gelden als het *teleologisch feit* ²⁾.

Iedere natuuronderzoeker kent en erkent het, want het is de grondslag voor zijn werk. Zonder wetmatigheid ware immers elk experiment een dwaasheid. En ook de meest

1) Von Uexküll. Umwelt und Innenwelt der Tiere, bl. 219.

2) I. c.